

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА РОЗВИТОК
АВТОМОБІЛЬНОГО РИНКУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІTHE INFLUENCE OF MACROECONOMIC TRANSFORMATION
ON THE DEVELOPMENT OF THE AUTOMOBILE MARKET
IN CONDITIONS OF INSTABILITY

Зміна економічної складової функціонування автомобільного ринку внаслідок ведення бойових дій спонукали до пошуку нових умов ведення бізнесу, оскільки наявність умов невизначеності призвели до стагнації розвитку ринкових відносин у цій сфері. В ході дослідження визначено, що в сучасних умовах господарювання автомобільний ринок є одним із тих напрямків, який забезпечує експортно-імпортні та внутрішні комерційні вантажні перевезення чим здійснює безпосередній вплив на повноцінне функціонування економіки країни, і відповідно його розвиток потребує державного регулювання та стимулювання. Наголошено, що динаміка ринку вказує на об'єктивну необхідність оновлення автопарку для підвищення його ефективності, екологічності та економічності, і це має стати пріоритетним предметом для реформування ринку перевезень шляхом запровадження державних стимулюючих програм. Встановлено, що не дивлячись на бойові дії, а також імовірно і у повоєнний час ринок комерційних перевезень, і відповідно ринкові продажі безпосередньо автотранспорту іще тривалий будуть мати тенденцію до зростання, оскільки за останні три роки вже сформовано та налагоджено логістичні відносини із бізнес-партнерами як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках продукції та сировини.

Ключові слова: автомобільний ринок, економіка, вантажні перевезення, логістична діяльність, логістика

The change in the economic component of the functioning of the automobile market as a result of hostilities prompted the search for new business conditions, as the presence of conditions of uncertainty led to the stagnation of the development of market relations in this area. In the course of the study, it was determined that in modern business conditions, the automobile market is one of those directions that provides export-import and domestic commercial freight transportation, which has a direct impact on the full functioning of the country's economy, and accordingly, its development requires state regulation and stimulation. It was emphasized that the dynamics of the market indicate the objective need to update the vehicle fleet to increase its efficiency, environmental friendliness and economy, and this should become a priority subject for reforming the transportation market through the introduction of state incentive programs. The increase in automotive logistics also caused a revival in the automotive market, so the change in the economic and political situation also affected the conjuncture of the truck market, which responded accordingly to the needs of the logistics service of the commodity market. Despite the difficult economic situation and social tensions, the automobile market has a logical and dynamic movement towards development not only in the development of the segment of the automobile market for freight transport, but also for cars, and this is facilitated by changes in the technical equipment of motor vehicles, environmental requirements, and the development of electric car technologies. It has been established that, despite the hostilities, and probably also in the post-war period, the market of commercial transportation, and accordingly the market sales directly of motor vehicles, will continue to have a growing trend for a long time, since in the last three years, logistics relations with business partners have already been formed and established both on the domestic and foreign markets of products and raw materials. The automobile market, by its purpose and economic content, is not only a tool for purchasing or selling a vehicle, but also one of the drivers of infrastructural, economic, and social development.

Keywords: automobile market, economy, freight transportation, logistic activity, logistics

УДК 339.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.91-14>

Фаріон Д.І.¹

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,
Західноукраїнський
національний університет

Фаріон М.М.²

кандидат економічних наук
доцент кафедри економіки
та економічної теорії,
Західноукраїнський
національний університет

Farion Demian

Western Ukrainian National University

Farion Mykhaylyna

Western Ukrainian National University

Постановка проблеми. Трансформація економічних обставин викликана веденням бойових дій відобразилась на підходах до формування та динаміки розвитку автомобільного ринку. Сталий розвиток автомобільного ринку перебуває у постійній динаміці та залежить від багатьох факторів та чинників, які впливають на купівельну спроможність потенційних покупців, їх уподобання, екологічні норми, цін на паливо та стан технологічного розвитку автомобільного машинобудування.

Зважаючи на зміну логістичних підходів до організації транспортування вантажно-пасажирських потоків, розвиток бізнесу автомобільних вантажних

перевезень, що викликано закриттям авіаційного простору та мінуванням морських логістичних шляхів, зростання некомерційних перевезень викликає суспільний інтерес до питання формування та динамічного розвитку автомобільного ринку, що і обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань розвитку автомобільного ринку та суміжних галузей пов'язаних із його функціонуванням в умовах економічної чи політичної кризи, а також під час введення воєнного стану присвячено науковій праці вітчизняних дослідників, зокрема: І. Петецькі [9], О. Леги [4], Т. Кузьміної,

¹ ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1360-6033>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7456-2864>

Ю. Березовського, А. Сиви [3], О. Шуби [12], О. Карбанова, С. Любченка, О. Травянки, А. Борозенця [5], В. Криленка, І. Рудя [2], П. Овчара, С. Голубка [7]. У висвітлених наукових працях розглядаються питання розвитку та адаптації автомобільного ринку до сучасних реалій та забезпечення потреб для економічного розвитку країни, визначається вплив макроекономічних показників та трансформаційних процесів на ринкову ситуацію. Проте, зважаючи на військово-політичну нестабільність у якій перебуває не тільки наша країна, а й весь цивілізований світ питання вивчення тенденцій та спрямування розвитку автомобільного ринку залишається актуальним і на сьогоднішній день та потребує особливої уваги.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз динаміки розвитку та функціонування автомобільного ринку в умовах воєнного стану та прогнозування основних тенденцій його розвитку у повоєнний період, відповідно до чого визначено основні:

- дослідити стан автомобільного ринку в умовах воєнного стану;
- визначити фактори впливу на функціонування автомобільного ринку при зміні економічної чи політичної кон'юнктури та його ролі в економіці країни;
- розглянути перспективи зростання автомобільного ринку у повоєнному періоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Автомобільний ринок, як комерційних, так і легкових транспортних засобів є чутливим до будь-яких політичних чи економічних факторів та коливань, які відбуваються у світовій та національній економіці, оскільки його функціонування напряму залежить від добробуту та купівельної спроможності населення і комерційних суб'єктів господарювання. Виклики, які постали перед Україною у 2022–2024 роках

спровокували зміну кон'юнктури на автомобільному ринку, оскільки блокада морських портів та закриття повітряного простору внаслідок російської військової агресії для комерційних та пасажирських перевезень спричинили не тільки негативні фактори в економіці та зміни на автомобільному ринку, а й створили нові реалії та можливості до розвитку окремих його сегментів.

В сучасних умовах функціонування економіки країни та ведення воєнних дій автомобільний ринок є одним із тих напрямків, які дають можливість забезпечити експортно-імпортні та внутрішні комерційні вантажні перевезення, тому його розвиток потребує відповідного державного регулювання та стимулювання.

Пожвавлення на автомобільному ринку комерційних вантажних автомобілів забезпечує, як суміжний розвиток окремих галузей економіки, так і функціонування соціальної складової через створення нових робочих місць, приплив валютної виручки та інших економічно ефективних факторів.

Бойові дії викликані військовим нападом росії певною мірою спричинили ускладнення умов ведення всіх сфер господарської діяльності і різкого зниження товарообігу, проте логістична складова ринку потребує постійного руху товарно-матеріальних цінностей і для населення, і для виробників, і у цілому для забезпечення функціонування економіки, зміна об'єму вантажних перевезень відображено на рис. 1 [8].

Розглядаючи динаміку залучення автомобільного транспорту до комерційної логістики вантажних перевезень визначено, що частка вантажів, яка припадає на автомобільний транспорт у 2022–2023 роках становить 55 та 62 відсотка

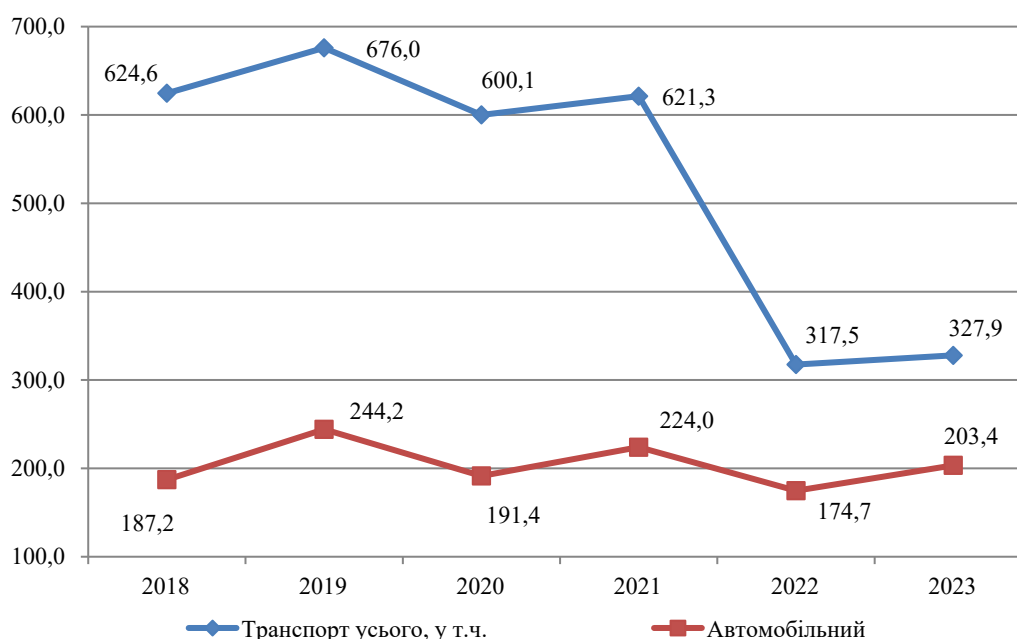

Рис. 1. Обсяги вантажоперевезень у розрізі років 2018–2023 рр., млн.т.

Джерело: [8]

відповідно, хоча у попередніх роках становила близько 30–36 відсотків.

Нарощення автомобільної логістики спричинила і пожвавлення на автомобільному ринку, так зміна економіко-політичної ситуації вплинула і на кон'юнктуру ринку вантажних автомобілів, який відповідно відреагував на потреби логістичного обслуговування товарного ринку, зокрема за даними Державної митної служби у 2024 році імпортовано вантажних транспортних засобів на 947,8 млн. дол. США, що перевищує дані 2023 року на 30 відсотків (663,5 млн. дол. США), при експорті у 4,1 млн.дол. США [10].

Зважаючи на пожвавлення ринку комерційних перевезень та автомобільного ринку, можна стверджувати, що до завершення бойових дій і ще досить тривалий час повоєнного періоду вони будуть мати тенденцію до зростання, оскільки за останні три роки вже сформовано та налагоджено логістичні відносини із бізнес-партнерами як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках продукції та сировини. Варто зауважити, що перепорою для розширення логістичної складової залізничного транспорту є відмінність технічних вимог до залізничної колії, і це у свою чергу дає можливість до розвитку автомобільного ринку, як основного виду забезпечення комерційного руху товарно-матеріальних вантажів. Аналіз проведений «Інститутом досліджень авто-ринку» наявних до продажу пропозицій на ринку вантажних автомобілів за 2024 рік, відображає зміну динаміки продажно-ї вартості та вікових характеристик такого виду автотранспорту, рис. 2.

Наведені у графічному відображенні дані свідчать про зростання середньої вартості при зниженні

експлуатаційного віку транспорту, на нашу думку, це зумовлено рядом факторів, зокрема:

- зростанням Європейських вимог до екологічності;
- придбанням на внутрішньому ринку та імпортом новіших моделей;
- зміною підходів до обслуговування, що впливає із зниженням витрат на експлуатацію та ремонт, тощо.

Поряд із цими факторами, одним із основних чинниками впливу на розвиток авто ринку є закриття морських портів та зниження рівня залізничних перевезень окремих груп товарів через бойові дії та обстріли морських портів та вузлових станцій залізниці, що спричинило зростання попиту на транспортування продукції альтернативними шляхами, а отже і зростання попиту на послуги перевезень вантажним автомобільним транспортом.

Зважаючи, що в Україні ринок виробництва автомобільного транспорту не є розвинутим у порівнянні із Європейськими країнами, то одним із індикаторів, який характеризує світовий розвиток авто ринку можна вважати показники його діяльності у країнах Європейського союзу, де обсяг продукції автопрому становить близько 7,0 відсотка ВВП країн, що входять до співдружності. Такий показник досягається за рахунок діяльності розвинутого авто виробництва у провідних країн Європи – Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, де сукупно працює більше 113 підприємств галузі. І не дивлячись, що у першому півріччі 2022 року виробництво знизилось на 4,6 відсотків, у подальших періодах є позитивна тенденція до зростання у зв'язку із пожвавленням

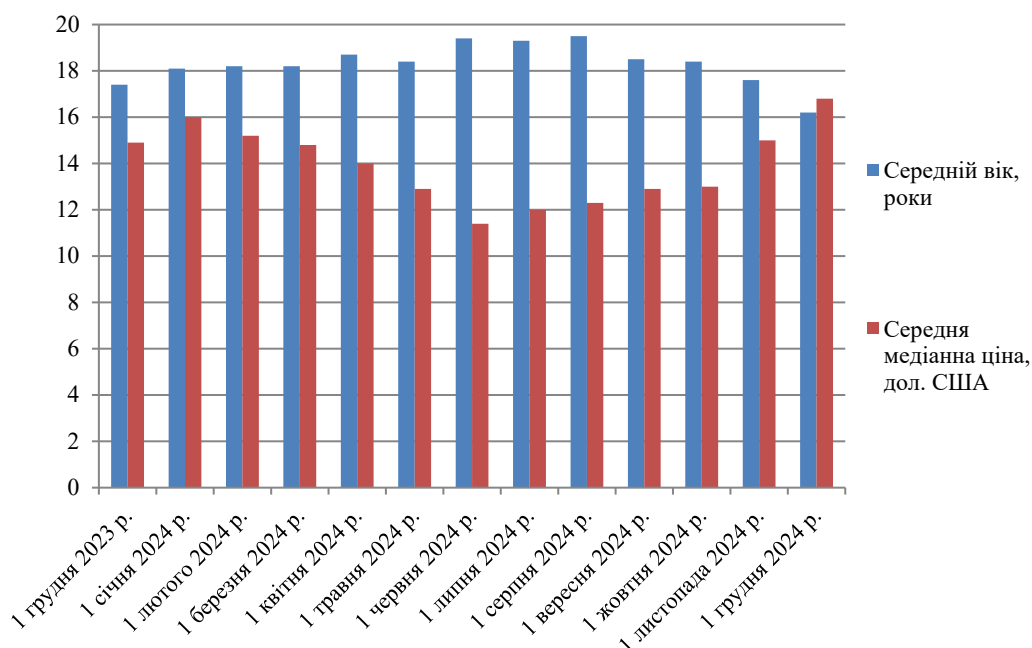

Рис. 2. Динаміка середньої вартості та вікових характеристик вантажного автотранспорту виставленого на реалізацію у продовж 2024 року

Джерело: [1]

купівельної спроможності, розширенням ринком логістичних автомобільних послуг, зростанням попиту на електромобілі [2; 3].

Тому, незважаючи на складну економічну ситуацію у нашій країні та соціальну напруженість автомобільний ринок має логічний та динамічний рух до розвитку не тільки у розвитку сегменту автомобільного ринку вантажного транспорту, а й і легкового, оскільки цьому сприяють зміни у технічному оснащенні автотранспортних засобів, екологічні вимоги до двигунів внутрішнього згорання, розвиток технологій у використанні альтернативних джерел для двигунів внутрішнього згорання, розвиток електрокарів.

Розвиток ринку легкових та малотоннажних (до 3,5 тон) вантажних транспортних засобів також має тенденцію до зростання, що пов'язано із зростанням доходів окремих категорій населення. Так, ринок легкових автомобілів у 2024 році щомісячно становив близько 100–106 тис. пропозицій, із яких близько 5,7 відсотків або 5–6 тисяч становлять нові транспортні засоби та 2,8 відсотка малотоннажні вантажівки, орієнтовно 15,1 відсотка або 16 тис. пропозиції імпортовані, і за прогнозами «Інституту досліджень авторинку» ця тенденція збережеться і у наступному році. Окремою категорією ринку виступає сегмент ринку електромобілів, який розвинувся завдяки дешевизні електричного ресурсу для зарядки у порівнянні із традиційними видами пального, розвиток мережі ЕЗС, збільшення ходового ресурсу, а також частими відключеннями електроенергії [11].

Досліджуючи динаміку авто ринку, необхідно зауважити і те, що він потребує певного державного регулювання у частині зростання відсотка нових транспортних засобів, які є більш економічними та безпечними для споживача. Так, на нашу думку, доцільно впровадити для імпортованих автомобілів нульові ставки мита, акцизів та інших зборів, або відповідну градацію виходячи із віку імпортованого чи внутрішньо реалізованого (з врахуванням першої реєстрації) авто, зокрема: нові – 0,0 відсотка; випущені до 2 років; випущені до 5 років; випущені до 10 років; старіше 10 років.

Такий диференційований підхід дасть можливість оновити наявний в країні автопарк, дозволить населенню придбати якісний та безпечний транспортний засіб, забезпечить розширення інфраструктури обслуговування і створить нові робочі місця у цій сфері. Тобто, автомобільний ринок за своїм призначенням та економічним змістом є не тільки інструментом із придбання чи продажу транспортного засобу, а й одним із рушіїв інфраструктурного, економічного та соціального розвитку всіх галузей економіки.

Висновки. Автомобільний ринок у останні роки перебував у стані стагнації, проте на даний час поступово починає відновлюватись, за рахунок зміни підходів до технологічності та екологічності

транспортних засобів, розширення ринку вантажних перевезень, а також зміни купівельної спроможності. Протягом 2022–2024 років ринок автомобільних перевезень, а відповідно і автомобільний ринок вантажних транспортних засобів різної тоннажності був драйвером руху у стабілізації економіки та одним із провідних факторів у забезпеченні її зростання. Підвищення дохідності ринку автомобільних перевезень став поштовхом до оновлення автопарку, а також до зміни тенденції у напрямку підвищення якісних характеристик транспортних засобів. Поряд із розвитком авто ринку вантажівок відчутно змінились і пріоритети до придбання, як нових так і вживаних легкових автомобілів у зв'язку із підвищенням вимогливості споживачів до їх екологічності та безпечності. Підвищення попиту на автомобільному ринку, а також зважаючи на частку автопрому у ВВП розвинутих країн Європи, одним із пріоритетних напрямків розвитку вітчизняної економіки має стати міжнародна співпраця із створення, розширення та модернізації наявних виробничих потужностей із виробництва автомобільної продукції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вторинний ринок вантажівок в Україні: Середні ціни і вік у пропозиціях про продаж та динаміка їх зміни у 2024 році. URL: <https://eauto.org.ua/news/713-vtorinniy-rinok-vantazhivok-v-ukrajini-seredni-cini-i-vek-u-propoziciyah-pro-prodazh-ta-dinamika-jih-zmini-u-2024-roci> (дата звернення: 24.01.2025).
2. Григоренко Ю. Автомобільний сектор ЄС показує хороше зростання: як вплине на споживання сталі. URL: <https://gmk.center.ua/posts/avtomobilnyj-sektor-ies-pokazuie-khoroshe-zrostannia-iak-vplyne-na-spozhyvannia-stali/> (дата звернення: 16.02.2025).
3. Григоренко Ю. Динаміка розвитку економіки України сповільнилась у 2024 році. URL: <https://gmk.center.ua/infographic/dynamika-rozvytku-ekonomiky-ukrainy-spovilnylasia-u-2024-rotsi/> (дата звернення: 16.02.2025).
4. Криленко В.І., Рудь І.Ю. Аналіз динаміки макроекономічних показників транспортних підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Випуск 3(20). URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/39.pdf (дата звернення: 18.12.2024).
5. Кузьміна Т.О., Березовський Ю.В., Сова А.О. Аналіз автомобільного ринку України та вплив різних факторів на митні платежі. *Товарознавчий вісник*. 2023. Вип. 16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvis_2023_16_16 (дата звернення: 20.01.2025).
6. Лега О.С. Вплив економічних трансформацій на сталий розвиток ринку автомобільного пального. *Академічні візії*. 2024. №36. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1422> (дата звернення: 10.01.2025).
7. Любченко С., Травянка О., Борозенець, А. Аналіз українського автомобільного ринку в умовах військового стану. *Modeling the development of the economic systems*, 2024. №3. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-8> (дата звернення: 10.01.2025).

8. Нова енергетична стратегія України до 2035 року: «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». URL: https://merp.org.ua/images/Docs/MERP_USAID_ESU_2035.pdf (дата звернення: 20.01.2025).

9. Овчар П.А., Голубка С.М. Автомобільний транспорт в контексті формування структури національної економіки. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка*. 2018. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2018_1_4 (дата звернення: 10.01.2025).

10. Офіційний веб-сайт Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://saee.gov.ua/uk> (дата звернення: 24.01.2025).

11. Петецькі І. Адаптація автомобільного ринку до потреб соціальноважливих товарів. *Управління змінами та інновації*. 2023. №7. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-3> (дата звернення: 24.01.2025).

12. Україна за 2024 р. збільшила ввезення вантажних авто у валюті на 30%. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1040051.html> (дата звернення: 24.01.2025).

13. Український авторинок – прогноз на 2025 рік від Інституту досліджень авто ринку. URL: <https://eauto.org.ua/news/698-ukrajinskiy-avtorinok-prognoz-na-2025-rik-vid-institutu-doslidzen-avtorinku>. (дата звернення: 24.01.2025).

14. Шуба О. А., Карабанов О. А. Характеристика сучасного світового автомобільного ринку. *Бізнес Інформ*. 2021. №10. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001306766> (дата звернення: 18.12.2024).

REFERENCES:

1. Vtorynnyj rynek vantazhivok v Ukraini: Seredni ciny i vik u propozycijakh pro prodazh ta dynamika jikh zminy u 2024 roci [Secondary market of trucks in Ukraine: Average prices and age in sales offers and dynamics of their change in 2024]. Available at: <https://eauto.org.ua/news/713-vtorinniy-rinok-vantazhivok-v-ukrajini-serednini-i-vik-u-propozicijah-pro-prodazh-ta-dynamika-jih-zmini-u-2024-roci> (accessed 24 January 2025).

2. Ghryghorenko Ju. Avtomobilnyj sektor JeS pokazuje khoroshe zrostannja: jak vplyne na spozhyvannja stali [The EU automotive sector shows good growth: how it will affect steel consumption]. Available at: <https://gm.kcenter.ua/posts/avtomobilnyj-sektor-ies-pokazuie-khoroshe-zrostannia-iak-vplyne-na-spozhyvannia-stali/> (accessed 16 February 2025).

3. Ghryghorenko Ju. Dynamika rozvytku ekonomiky Ukrainy spovilnylasj u 2024 roci [The dynamics of Ukraine's economic development slowed down in 2024]. Available at: <https://gm.kcenter.ua/infographic/dynamika-rozvytku-ekonomiky-ukrainy-spoivilnylasia-u-2024-rotsi/> (accessed 16 February 2025).

4. Krylenko V., Rudj I. (2020). Analiz dynamiky makroekonomichnykh pokaznykiv transportnykh pidpryjemstv [Analysis of the dynamics of macroeconomic indicators of transport enterprises]. *Pryazovskij ekonomichnyj visnyk*, vol. 3(20). Available at: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/39.pdf (accessed 18 December 2024).

5. Kuzjmina T., Berezovskij Ju., Sova A. (2023). Analiz avtomobilnogho rynku Ukrainy ta vplyv riznykh faktoriv na mytni platezhi [Analysis of the automobile market of Ukraine and the influence of various factors on customs payments]. *Tovaroznachnyj visnyk*, vol. 16. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvis_2023_16_16 (accessed 20 January 2025).

6. Legha O. (2024). Vplyv ekonomichnykh transformacij na stalij rozvytok rynku avtomobilnogho paljnogho [The impact of economic transformations on the sustainable development of the automotive fuel market]. *Akademichni viziji*, vol. 6. Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1422> (accessed 10 January 2025).

7. Ljubchenko S., Travjanka O., Borozenecj A. (2024). Analiz ukrajinskogho avtomobilnogho rynku v umovakh vijskovogho stanu [Analysis of the Ukrainian automobile market under martial law conditions]. *Modeling the development of the economic systems*, vol. 3. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-8> (accessed 10 January 2025).

8. Nova energhetychna strateghija Ukrainy do 2035 roku: "Bezpeka, energhoefektyvnistj, konkurentospromozhnistj" [New Energy Strategy of Ukraine until 2035: "Security, Energy Efficiency, Competitiveness"]. Available at: https://merp.org.ua/images/Docs/MERP_USAID_ESU_2035.pdf (accessed 20 January 2025).

9. Ovchar, P., Gholubka, S. (2018). Avtomobilnyj transport v konteksti formuvannja struktury nacionalnoji ekonomiky [Motor transport in the context of the formation of the structure of the national economy]. *Naukovyj visnyk Mukachivskogho derzhavnogho universytetu. Ser.: Ekonomika*, vol. 1. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2018_1_4 (accessed 24 January 2025).

10. Oficijnyj veb-sajt Derzhavnogho aghentstva z energhoefektyvnosti ta energhozberezhenija Ukrainy [Official website of the State Agency for Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine]. Available at: <https://saee.gov.ua/uk> (accessed 24 January 2025).

11. Petecki, I. (2023). Adaptacija avtomobilnogho rynku do potreb socialnovazhlyvykh tovariv [Adaptation of the car market to the needs of socially important goods]. *Upravlinnja zminamy ta innovaciji*, no. 7, pp. 19–25. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-3> (accessed 10 January 2025).

12. Ukrajina za 2024 r. zbilshyla vvezennja vantazhnykh avto u valjuti na 30% [Ukraine increased the import of trucks in foreign currency by 30% in 2024]. Available at: <https://interfax.com.ua/news/economic/1040051.html> (accessed 24 January 2025).

13. Ukrajinskij avtorynok – proghnoz na 2025 rik vid Instytutu doslidzenj avto rynku [Ukrainian car market – forecast for 2025 from the Institute of Auto Market Research]. Available at: <https://eauto.org.ua/news/698-ukrajinskiy-avtorinok-prognoz-na-2025-rik-vid-institutu-doslidzen-avtorinku>. (accessed 24 January 2025).

14. Shuba, O., Karabanov, O. (2021). Kharakterystyka suchasnogho svitovogho avtomobilnogho rynku [Characteristics of the modern global automobile market]. *Biznes Inform*, no. 10. Available at: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001306766> (accessed 18 December 2024).